

A Gyakorlat műhelyéből

SOTE Neurológiai Klinika (Budapest)
Beszédgondozó Rendelés

A dadogó szándékformuláinak egy anyaga: a sürgető idő

VÉKÁSSY LÁSZLÓ

(Közlésre érkezett: 1991. november 20.)

A dadogó kezelése során megoldandó szakmai feladatok egyike a dadogó egész lényének, reakciós tulajdonságainak lassító befolyásolása, amivel a beszéd-magatartás tanult, tudatos ellenőrzését, az alkalmazkodást segítjük. Az alábbiakban ennek egyik lehetséges, módszertani lépésekben feldolgozott változatával, mint komplex kezelési eljárásunk egy részével foglalkozunk.

A dadogó beszéde során jelentkező ún. sürgető idő (time pressure) jelenséggel kapcsolatban két megjegyzésünk van. Az egyik, hogy a jelenséget a logopédiai irodalom csak leírja és azt hangsúlyozottan a beszéd (artikuláció) kérdésére leszűkítve tárgyalja (*Johnson és Rosen 1937, Goss 1952*). Ezt a megközelítést, mivel az „egészből emel ki egy részt”, nem tartjuk elfogadhatónak. Véleményünk szerint ugyanis a beszéd az emberi létnek nem elszigetelt tulajdonsága, a beszéd közvetlen módon, de kapcsolatban van az egész személyiséggel, s hat a személyiség egyéb területeinek fejlődésére. Ez igazolja egyrészt a dadogó egész személyiségére irányuló értelmezések, terápiás eljárások helyességét, másrészt a dadogásnak, mint a beszéd-magatartás zavarának a megközelítését.

A másik megjegyzésünk, hogy a sürgető idő jelenség kialakulásának mechanizmusával a logopédiai irodalom adós. Véleményünk szerint a jelenség mechanizmusának alapja a konfliktus-teória, beszélni-nem beszélni dilemmája (*Sheehan 1958*): miután a két ellentétes szándékból a közlés szándéka valósul meg, a dadogó mielőbb túl akar lenni a beszéden, hiszen az számára nem örömet, hanem nehézséget jelent (azonosulást saját bajával, amit a dadogó mindig rejteni igyekszik), képességeit meghaladó testi-lelki feladatot jelent (a dadogó nem azt mondja, amit szeretne, hanem azt, amit ki tud mondani), ezért aztán siet beszédében, hogy azon mielőbb túl legyen.

A fentiekből következik, hogy a sürgető idő jelenséget nem artikulációs kérdésnek tartjuk, az a dadogó személyiségének alapkonfliktusából, a kommunikációs akadályozottság, és a következtében kialakult reaktív neurózisból ered. *Így a beszédben mindig a múltbeli és a jelenlegi aktív testi-lelki-környezeti történések vannak képviselve, amit a dadogó tartós késztető érzésként él meg.*

A logopédiai irodalom a dadogás jelenség ún. egységes megjelenését már nem fogadja el, ma változatos tünetképződésű és megjelenésű dadogásokról beszélünk, így a sürgető idő jelenséget is ennek a szemléletnek a fonalán értelmezzük. A fentiekből két alapvetően fontos kérdés adódik.

Az egyik, hogy minden megjelenésű dadogásnál megtalálható-e a vizsgált jelenség? Tapasztalatunk szerint a dadogókat jellemző tünetegyüttesből a hangsúlyozott magatartás tüneteket mutató dadogóknál található meg elsősorban a sürgető idő jelenség.

A másik, hogy a sürgető idő érzése meddig van jelen a dadogóban: amíg beszél, vagy még nem beszéd idején is? Tapasztalatunk szerint a beszéd-akciót megelőző és a beszéd idején van csak meg ez a belső késztető érzés, tehát nem beszéd idején nincs aktívan jelen (a dadogók nem tudnak erről beszámolni).

A fenti két adat mellett szól, hogy *a lelki állapotok és a beszéd között egyenes összefüggés van, azaz minden beszédmegnyilvánulás, beszédakciós szándék mögött változó erejű és mélységű motivációs háttér, anyag áll.*

A sürgető idő fellépésének körülményeit egységesen szemléljük, mert véleményünk szerint ezek egymást kiegészítő és feltételező összefüggésben, működés-egységben vannak, ezért azokat nem csoportosítjuk külső-belső feltételekre.

A dadogó sürgető idő késztető érzésével való foglalkozás csak akkor eredményes, ha azt komplex módszerünk többi kezelési lépésével együtt végezzük.

A sürgető idő kezelési mozzanatok gondolati anyaga a következő. Ha az idői sürgetés a dadogóban nő, akkor nő az artikulációs sebesség, s így csökken a beszéd tudatos ellenőrzése, nő a dadogás előfordulásának gyakorisága. Amennyiben csökken a dadogóban a sürgetés érzése, nő a beszéd tudatos ellenőrzése, azaz a tanultak alkalmazására a dadogónak van ideje, s ez a dadogás előfordulásának csökkenését jelenti. Ezért a szándékformulás gyakorlataink e részében a dadogó egész lényének (reakciós tulajdonságainak, beszéd-magatartásának) lassító befolyásolása a feladatunk, amiben a beszéd, az artikuláció csak közvetítő közegként szerepel.

Mint minden megfogalmazott szándékformula mögött, a sürgető idő érzésénél is a dialógikus explorációs anyag áll. A dialógikus explorációs beszélgetéssorozattal a célunk itt az, hogy a dadogó a sürgető idő érzését az eseményektől, a történésektől való távoltartással oldja fel. Ehhez a dadogóval együtt, az explorációs anyagból adódó példák sokaságán keresztül elemezzük, megbeszéljük ezt a gon-

válaszadás, „a felettes”) befolyásoló hatással van a dadogóra.

Ezért az explorációs beszélgetések során végzett, a sürgető idő érzését befolyásoló szándékformula kialakításának főbb, elvi gondolati lépései a következők:

- miért kell távoltartania a dadogónak magát az eseményektől (a távoltartás gondolati megértése),
- milyen érzelmek, események, személyekkel való interakció van hatással a dadogó beszéd-magatartás teljesítményeire (részletes, tudatos elemzés a dadogó explorációs anyaga alapján),
- a távoltartás gondolat begyakorló alkalmazása, melynek során a kezelő feladatokat ad, amit a kezelt elvégez (pl. a stabil interakciós partner türelmetlenségének, érzelmi megnyilvánulásainak felismerése, és a dadogónak az erre adott reakcióinak megfigyelése, illetve megváltoztatása; az egyes helyzetekben rejülő, a dadogó számára befolyásoló elemek indultatos felismerése, a „veszély” felismerése; a dadogó számára befolyásoló helyzetek lépésekben haladó megoldása),
- a feldolgozott és tartalommal rendelkező szándékformula beépítése a dadogó viselkedésébe, s annak tudatos, célzott alkalmazása.

Irodalom

Goss, A.: E. (1952): *Stuttering behavior and anxiety theory: 1. Stuttering behavior and anxiety as a function of the duration of stimulus words. 1. of Abnorm. and Soc. Psychol. 47. 38-.* Johnson, W., Rosen, L. (1937): *Studies in the psychology of stuttering: VII. Effect of certain changes in speech pattern upon frequency of stuttering. I. of Sp. Disord. 2. 105-.* Sheehan, J. (1958): *Conflict theory of stuttering. In. J. Eisenson (Ed.), Stuttering: Asymposium (pp. 121-166). New York, Harper and Brothers.*